

Re: Становище ЛГБТК в Україні у 2023 році

Правозахисний ЛГБТ Центр "Наш світ"

Веб-сайт: <https://gay.org.ua/>

Поштова адреса: а/с 173, м. Київ, 02100

E-mail: nashsvit@gay.org.ua

У першій половині 2023 року Верховна Рада України продовжила ухвалення законів, що забороняють дискримінацію за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності відповідно до законодавства ЄС. Найбільш проблемним та актуальним питанням у цій сфері стало питання запровадження в Україні реєстрованого цивільного партнерства, доступного для одностатевих пар: народна депутатка Інна Совсун внесла на розгляд ВРУ свій законопроект 9103, а Міністерство юстиції має подати аналогічний документ у грудні цього року. 1 червня ЄСПЛ ухвалив рішення, що відсутність в Україні будь-якої форм правового визнання одностатевих сімейних пар є порушенням Європейської конвенції з прав людини.

Це питання широко висвітлюється в українських ЗМІ з переважно нейтральних або дружніх позицій, винятком є лише консервативно-релігійні видання. Головним опонентом правової рівності для ЛГБТК людей залишаються провідні українські церкви, які дотримуються безкомпромісно ворожої позиції та відмовляються від діалогу і публічного обговорення цих питань. Більшість депутатів Верховної Ради схильні дослуховуватися їхньої думки, однак ситуація в цій сфері швидко змінюється. Згідно всіх останніх опитувань громадської думки ставлення українського суспільства до ЛГБТК людей неухильно покращується, а до церков — погіршується. Чергова кампанія гомофобних звернень місцевих рад до керівництва держави була помітно слабшою, ніж аналогічні кампанії попередніх років.

Прайд-місяць у 2023 році відзначився досі небаченою в Україні хвилею символічної підтримки з боку бізнесів, зокрема провідних у своїх сферах діяльності, які публікували заяви на підтримку ЛГБТК людей та/або розфарбували свої логотипи в соціальних мережах у веселкові кольори. Разом з тим, були відзначені й спроби дискримінації ЛГБТК при прийомі на роботу що прямо заборонено українським законодавством. Загальна кількість випадків дискримінації, злочинів ненависті та інших порушень прав ЛГБТК, як і кілька попередніх років, демонструє тенденцію до зниження.

1. УЗАГАЛЬНЕНА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ

ЗАКОНОДАВСТВО І СУДОЧИНСТВО

У травні 2023 року Верховна Рада внесла поправки до закону «Про рекламу», заборонивши в оголошеннях про прийом на роботу висувати вимоги за низкою ознак, включаючи сексуальну орієнтацію (стаття 24-1).

Ще у травні 2021 року Кабінет Міністрів внес на розгляд Верховної Ради розроблений Міністерством внутрішніх справ законопроект 5488, який передбачає криміналізацію злочинів ненависті та мови ворожнечі, а також пряму заборону на дискримінацію за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (надалі скорочено — СОГІ). У травні 2023 року він, нарешті, був розглянутий профільним Комітетом ВРУ з питань правоохоронної діяльності, який рекомендував Верховній Раді прийняти цей законопроект в першому читанні за основу. Тепер він може бути винесений на розгляд пленарного засідання парламенту. Згідно Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2023 рік, законопроект 5488 має бути розглянутий в останньому кварталі цього року.

У березні 2023 року народна депутатка Інна Совсун (партія «Голос»), до якої приєдналися ще 17 народних депутатів від партій «Голос» та «Слуга народу», внесла на розгляд Верховної Ради законопроект 9103 «Про інститут реєстрованих партнерств», який передбачає запровадження в Україні реєстрованих цивільних партнерств, доступних як для різно-, так і для одностатевих пар. Згідно цього документа, цивільні партнери мають отримати статус близького родича першого

ступеня споріднення та основні права і обов'язки шлюбу, за винятком питань, що стосуються всиновлення дітей. Законопроект 9103 поки що не розглядався профільним Комітетом ВРУ з питань правової політики, але отримав позитивні висновки чотирьох інших парламентських комітетів.

Міністерство юстиції повідомило, що, згідно Плану дій у сфері прав людини, розробляє аналогічний законопроект, який має бути завершений та внесений на розгляд Верховної Ради у грудні 2023 року. Ухвалений парламентом План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2023 рік передбачає розгляд законопроекту про реєстровані цивільні партнерства теж у грудні 2023 року (п. 297). Обґрунтуванням такого кроку є «Виконання рекомендацій Європейської комісії щодо заявки України на членство в ЄС від 17.06.2022 COM (2022) 407 final, де зазначено, що «сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність не визнаються захищеними ознаками в антидискримінаційному законодавстві». Треба зауважити, що, згідно Регламенту Верховної Ради, внесення альтернативних законопроектів можливе лише протягом 14 днів після реєстрації першого законопроекту з певного питання, тому для внесення на розгляд ВРУ законопроекту, який зараз розробляється у Міністерстві юстиції, доведеться шукати спосіб, як обійти це обмеження.

Прийняття закону про реєстроване цивільне партнерство має також виправити системні недоліки українського законодавства, які вказані у рішенні Європейського суду з прав людини по справі «Маймулахін і Марків проти України», ухваленому 01.06.2023. Суддівська колегія одноголосно вирішила, що Україна порушила статтю 8 Європейської конвенції з прав людини (право на повагу до особистого та сімейного життя) у поєднанні зі статтею 14 (заборона дискримінації) через відсутність у нашій державі будь-якої форми державної реєстрації одностатевих сімейних партнерів і в якості компенсації моральної шкоди зобов'язала виплатити їм по 5 тисяч євро кожному, а також відшкодувати витрати на працю адвокатів. При розгляді справи суд взяв до уваги заявку України на членство в ЄС, наявну інформацію про петиції та заходи на підтримку одностатевих шлюбів/партнерств у нашій країні, дані соціопитувань про ставлення українського суспільства до цих питань, рекомендації міжнародних організацій з цього приводу. Основою для висновків також слугував загальний аналіз ситуації з визнанням одностатевих союзів у країнах Ради Європи, здійснений Великою палатою ЄСПЛ у справі «Федотова та інші проти Росії».

У лютому 2023 року Верховна Рада зняла з розгляду законопроект 3916 авторства відомого гомофобними ініціативами народного депутата Григорія Мазурашу («Слуга народу»), яким пропонувалося заборонити «пропаганду гомосексуалізму та трансгендерізму». Так само, був знятий з розгляду проект постанови Верховної Ради № 6473, внесений народним депутатом Олександра Качури («Слуга народу»), із закликом скасувати державну підтримку виробництва художнього кінофільму «Мій юний принц», який торкається ЛГБТК тематики. Обидва документи не отримали рекомендацій парламентських комітетів, потрібних для їх внесення на розгляд пленарного засідання ВРУ.

У лютому 2023 року Верховний Суд України розглянув касаційне оскарження рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 24 лютого 2021 року та постанови Київського апеляційного суду від 23 листопада 2021 року за позовом ГО «Інсайт» проти патріарха УПЦ-КП Філарета, який в інтерв'ю телеканалові «4 канал» назвав одностатеві шлюби причиною епідемії коронавірусу. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що така оцінка є вираженням суб'єктивної думки Патріарха Філарета, а не є твердженням про факт, такі висновки не можуть бути ні спростовані, ні підтвержені, а тому не можуть бути предметом спору. Верховний Суд залишив згадані рішення та постанову, які відмовили у задоволенні позовних вимог, без змін.

ДЕРЖАВНІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ, МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

У травні 2023 президент України Володимир Зеленський обтічно відповів на петицію щодо підтримки законопроекту 9103 «Про інститут реєстрованих партнерств», зауваживши, що «[...] українська держава свідомо обрала рух назустріч європейським стандартам, основу яких складають три засадничі цінності Ради Європи — демократія, верховенство права та права людини. Європейське право виходить з того, що повага та захист основоположних прав людини (передусім

[...] право на повагу до приватного та сімейного життя, заборона дискримінації) є основним обов'язком держави».

За повідомленнями ЛГБТК активістів, за першу половину 2023 року Міністерство юстиції України вже підготувало текст законопроекту про реєстровані цивільні партнерства, який, згідно Плану дій у сфері прав людини, має бути внесений українським урядом на розгляд Верховної Ради у грудні цього року. Заступниця міністра юстиції Валерія Коломієць досить активно висвітлювала перебіг роботи над цим документом і неодноразово висловлювалася на його підтримку та захист прав ЛГБТК людей в цілому.

Примітно, що представники українського уряду, загалом, скептично поставилися до аналогічного законопроекту 9103, ініційованого народною депутаткою Інною Совсун, водночас згадуючи про наміри уряду розробити свій власний законопроект. Зокрема, від імені міністра оборони Олексія Резнікова були опубліковані пропозиції до законопроекту 9103, в яких він заявив про те, що його міністерство не підтримує цей документ і висловив до нього низку зауважень, які, однак, виглядають досить дивно і суперечать чинному українському законодавству. Після цього громадська організація «Українські ЛГБТ+ військові за рівні права» попросила міністра Резнікова про зустріч, щоб обговорити суперечливі питання щодо цього законопроекту. Представники Міністерства оборони пообіцяли організувати таку зустріч з міністром або іншим офіційним представником відомства, але так і не виконали цієї обіцянки на момент складення цього звіту.

Одним з проблемних для Міністерства оборони питань стала відсутність інформації про кількість ЛГБТК осіб серед військовослужбовців, у зв'язку з чим командування деяких частин ЗСУ стало проводити позірно анонімні опитування особового складу про їх приналежність до ЛГБТК або інформованість про таку приналежність інших військовослужбовців. ЛГБТК та правозахисні організації, втім, відразу вказали на хибність методики такого опитування, його принципову недостовірність і незначущість стосовно питань захисту прав ЛГБТК військових.

Під час прайд-місяця два урядових органи — Міністерство культури та Міністерство закордонних справ — на своїх сторінках у соцмережах розфарбували свої логотипи у кольори веселки на знак солідарності з ЛГБТК спільнотою. Хоча МЗС України вирішило не приєднуватися до спільної заяви міністрів країн-членів Ради Європи з нагоди 17 травня — Міжнародного дня боротьби проти гомо-, бі- та трансфобії, — посол України в Молдові підписав спільний лист представників іноземних держав і міжнародних організацій на підтримку проведення прайд-місяця в цій країні. 26 грудня посол України в США Оксана Маркарова взяла участь у відкритті фотовиставки «ЛГБТК+ на захисті України», влаштованою у столиці США Вашингтоні низкою ЛГБТК організацій за допомогою українського посольства.

Офіційний представник «Укрзалізниці», яка відгукнулася на прохання організувати окремі купе для жінок, заявив, що ця послуга буде доступною і для трансгендерних жінок.

Місцеві ради кількох областей і міст переважно на заході України взяли участь у кампанії проти ухвалення законопроекту 9103 про реєстровані цивільні партнерства, організованій за допомогою провідних українських церков. Депутати місцевих рад брали участь у публічних обговореннях цієї теми та/або ухвалювали звернення до центральної влади з вимогами не приймати закони на захист прав ЛГБТК людей, підготовані за допомогою гомофобного руху «Всі разом!» — зокрема, такі документи були підтримані Ковельською (Волинська область), Івано-Франківською та Луцькою міськими радами. Депутатка Луцької міськради від партії «Європейська солідарність» Алла Доманська безуспішно намагалася відмовити колег від цього кроку. Водночас, Рівненська міськрада не підтримала аналогічне звернення, запропоноване трьома її депутатами від партії «Свобода».

В цілому, ця чергова кампанія гомофобних звернень місцевих рад до керівництва держави була помітно слабшою, ніж аналогічні кампанії попередніх років. Обурення місцевих релігійних та ультраконсервативних активістів викликало те, що вони не знайшли жодної підтримки з боку місцевих державних адміністрацій, а Львівська обласна військова адміністрація навіть влаштувала для держслужбовців і депутатів місцевих рад просвітницьку лекцію на тему сексизму, статевої дискримінації та гомофобії.

ПОЛІТИКА, МАС-МЕДІА ТА СУСПІЛЬСТВО

Внесення на розгляд Верховної Ради законопроєкту про цивільне реєстроване партнерство народною депутаткою Інною Совсун, мабуть, вперше зробило питання захисту прав ЛГБТ однією з провідних тем внутрішньої політики України. Хоча більшість членів Верховної Ради трималися осторонь обговорення таких тем, Інні Совсун вдалося залучити ще 17 народних депутаток/ів в якості співініціаторів цього законопроєкту: 5 своїх однопартійців з «Голосу» та 12 із правлячої партії «Слуга народу», включно з головами цих партій Кірою Рудик («Голос») і Оленою Шуляк («Слуга народу»).

Минулого року партія «Слуга народу» нарешті визначилася зі своєю ідеологією, приєднавшись до всеєвропейського політичного об'єднання «Альянс лібералів і демократів за Європу» (надалі скорочено — АЛДЄ), тоді як партія «Голос», що завжди позиціонувала себе як ліберальну політичну силу, є членом цього об'єднання вже з 2020 року. Партія «Голос» стала єдиною з провідних українських політичних сил, яка під час прайд-місяця розфарбувала свій логотип у веселковій кольорі.

Варто зазначити, що далеко не всі члени та народні депутати «Слуги народу» поділяють ліберально-демократичну ідеологію; ця партія фактично формувалася як просто група підтримки чинного президента України Володимира Зеленського. Тоді як голова «Голосу» Кіра Рудик аргументувала підтримку законопроєкту 9103 саме ідеологічними міркуваннями («Ліберальні цінності — це про рівні можливості для усіх. Саме тому я підтримую законопроєкт моєї колеги Інни Совсун про зареєстровані партнерства»), голова «Слуги народу» Олена Шуляк апелювала до звернень з боку громадських організацій та громадян («коли я читала звернення конкретних людей, які пишуть, що “зараз в Україні для нас кожен день може бути останнім”, і просять надати їм рівні права з традиційними парами - проігнорувати це просто неможливо»). Завдяки ініціативі Інни Совсун, резолюцію на підтримку запровадження в Україні цивільного реєстрованого партнерства було ухвалено на Конгресі АЛДЄ, який відбувся у травні 2023 року, що стало несподіванкою для його учасників з партії «Слуга народу».

За словами Інни Совсун, наразі голосів на підтримку будь-якого законопроєкту про одностатеві цивільні партнерства бракує як у Верховній Раді в цілому, так навіть й у профільному Комітеті ВРУ з питань правової політики — однак, поступово ситуація змінюється на краще, і певні народні депутати змінюють свої погляди на цю тему. Однією з причин, які мотивують такі зміни, стають гомофобні заяви та дії російської влади. Зокрема, досить несподівано, законопроєкт 9103 підтримав голова Комітету ВРУ з питань молоді та спорту Андрій Кожем'якін (партія «Батьківщина»). За словами авторки цього законопроєкту Марії Ключ, помічниця народної депутатки Інни Совсун, на засіданні комітету Андрій Кожем'якін заявив про те, що він підтримує християнські цінності, «Але ми зараз в стані війни, ми чітко знаємо, хто наш ворог, хто наш друг. І якщо ми можемо зробити щось, щоб відійти від російських “скреп”, то я підтримую це рішення і цей проєкт».

Непримиренними супротивниками рівності прав для ЛГБТК людей залишаються ультраконсервативні та радикально-націоналістичні громадсько-політичні сили, зокрема, такі як партії «Національний корпус», «Правий сектор», «Свобода» тощо. Вони не впливові на національному рівні та не представлені у Верховній Раді, за винятком ВО «Свобода», членкою якої є одна народна депутатка, обрана по мажоритарному округу. Партія «Свобода», однак, досить помітно представлена у місцевих радах, особливо на заході України, де разом з релігійними активістами послідовно просуває гомофобний порядок денний. Зокрема, фракція ВО «Свобода» у Волинській облраді виступила з заявою, в якій засудила намагання просувати в Україні «агресивну гендерну ідеологію в освітній сфері» та узаконити одностатеві шлюби, та підготувала проєкт відповідного звернення до Верховної Ради, який, втім, не був підтриманий обласною радою.

Під час прайд-місяця також помітно активізувалися агресивні супротивники ЛГБТК — зокрема, організатори міжнародного фестивалю квір-кіно Sunny Bunny, який успішно пройшов 22-28 червня у Києві, отримали численні загрози підпалу кінотеатрів «Жовтень» і KINO42, які демонстрували фестивальну програму. Кінотеатр «Жовтень» вже сильно постраждав від підпалу, вчиненого з аналогічних мотивів 29 жовтня 2014 року, тому організатори фестивалю та керівництво кінотеатрів відразу звернулися до поліції. Цього разу погрози невідомих зловмисників не були реалізовані.

Прайд-місяць, який тривав у травні-червні 2023 року, також відзначився досі небаченою в Україні хвилею символічної підтримки з боку бізнесів — як невеликих, так і провідних у своїх сферах діяльності. Опублікували заяви на підтримку ЛГБТК людей та/або розфарбували свої логотипи у веселкові кольори такі великі загальнонаціональні компанії як аптечна мережа «Аптека Доброго дня», всі основні оператори мобільного зв'язку — Vodafone, Київстар, Lifecell, — мережа магазинів побутової техніки та електроніки Comfy, державна та найбільша в Україні поштова служба Укрпошта, інтернет-провайдер Lanet тощо. Реакція аудиторії на такі дії була дуже різною, вони отримували як схвалення так, і рішуче засудження. За словами директорки з маркетингу та електронної комерції Comfy Марії Назаренко, після того, як компанія опублікувала на Facebook-сторінці свій логотип з веселковим прапором, кількість нових підписників збільшилася у три рази.

Водночас, стриманою, але помітно недружною, була реакція на прайд-місяць з боку найбільшої приватної поштової компанії «Нова пошта» — адміністратори її соціальних мереж видаляли запитання про ставлення компанії до ЛГБТК людей з боку користувачів і навіть блокували найбільш активних із них. За повідомленнями критиків «Нової пошти», це пов'язано з особистою позицією її власника. Ще більший скандал розгорівся навколо публікації оголошення про прийом на роботу до ІТ-компанії Soft.ua, в якому серед вимог до кандидатів було вказано «непричетність до ЛГБТ руху». Після того, як керівництво компанії зрозуміло, що такі вимоги прямо суперечать чинному українському законодавству та можуть призвести до їх притягнення до адміністративної та навіть кримінальної відповідальності, це оголошення було видалено з вебсайту трудових вакансій, але на своїх сторінках у соціальних мережах Soft.ua та її керівник Дмитро Асмогілов неодноразово підкреслили своє принципово негативне ставлення до ЛГБТК людей.

Однак, згідно всіх останніх опитувань громадської думки, таке ставлення зараз поділяє вже меншість українського суспільства. Так, комплексне дослідження соціологічної групи «Рейтинг», проведене на початку 2023 року, виявило, що за рік з початку повномасштабного російського вторгнення нейтральне або позитивне ставлення до ЛГБТ спільноти зросло з 53 до 64%. Згідно дослідження аналітичного центру Cedos й агенції Info Sapiens «Вплив війни на молодь в Україні», за 2022 рік частка тих, хто не бажає жити поруч з ЛГБТ, знизилась з 31% до 28%. Опитування, проведене Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення Центру «Наш світ» у червні 2023 року, також підтвердило цю позитивну тенденцію: за рік частка тих, хто ставиться до ЛГБТ негативно, зменшилася з 38,2% до 33,9%; частка тих, хто підтримує запровадження цивільного реєстрованого партнерства для одностатевих пар, збільшилася з 23,6% до 28%, а частка тих, хто проти цього, зменшилася з 41,9% до 38,9%.

Українські мас-медіа, здебільшого, дуже активно та позитивно висвітлювали участь відкритих ЛГБТК людей у війні проти Росії та запровадження реєстрованого цивільного партнерства. Винятком були релігійні вебсайти, які озвучували непримиренно гомофобну позицію провідних українських церков — втім, вони не є надто помітними та популярними в українському медіапросторі.

ЦЕРКВИ ТА РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

У 2023 році офіційні представники провідних українських церков, що входять до складу Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій (надалі скорочено — ВРЦіРО), зосередили свої зусилля на протидії запровадження в Україні реєстрованого цивільного партнерства, доступного для одностатевих пар. 27 березня ВРЦіРО звернулася до голови Верховної Ради щодо неприпустимості ухвалення законопроекту 9103, а 14 червня опублікувала заяву «про неприпустимість зрівняння одностатевих співмешкань із сім'єю» (хоча, згідно українського законодавства, одностатеві партнерства вже вважаються сім'єю), реагуючи на рішення ЄСПЛ по справі «Маймулахін і Марків проти України».

Аналогічні заяви із запереченнями проти будь-яких кроків щодо визнання сімейних стосунків і захисту прав одностатевих партнерів також були зроблені очільниками окремих церков і релігійних об'єднань — зокрема, УГКЦ, ПЦУ, УПЦ-КП, УЦХВЕ (п'ятидесятники), ВСЦЄХБ (баптисти) тощо.

Провідні релігійні ЗМІ стали регулярно передруковувати вкрай маніпулятивні матеріали стосовно ЛГБТ питань, підготовані гомофобним рухом «Всі разом!», очолюваним релігійним активістом і

журналістом Русланом Кухарчуком, а керівники українських церков стали брати участь в заходах, організованих цим рухом. Офіційні представники церков, однак, старанно уникали формулювань, які би прямо засуджували гомосексуальність і ЛГБТК людей, замінюючи їх туманними фразами про «захист сім'ї» і «сімейних цінностей». Зокрема, у Кам'янці-Подільському 21 травня відбулася чергова хода «за сімейні цінності», організована місцевою Духовною радою християнських Церков та релігійних організацій, яка, несподівано для її організаторів, викликала шквал критики у соціальних мережах як захід, спрямований проти ЛГБТК людей та європейської інтеграції України. Представники Духовної ради були вимушені виправдовуватися, наголошуючи на тому, що ніде в анонсах чи промовах священнослужителів не вказано, що це «марш проти ЛГБТ» і не згадана тема гомосексуальності.

Вочевидь, українські церкви вимушені реагувати на зміну настроїв українського суспільства, яке стає все більш терпимим і дружнім до ЛГБТК та починає розчаровуватись у церкві. Останні соціологічні опитування демонструють як зростання підтримки ЛГБТК спільноти, так і падіння авторитету церкви в Україні. Так, соціологічне опитування, що проводилося Центром Разумкова з 23 по 31 травня 2023 року, продемонструвало, що лише за три місяці рівень суспільної довіри до церкви зменшився порівняно з лютим-березнем цього року на 9 відсотків, склавши 61%. Таким самим виявився й рівень суспільної довіри до громадських організацій, але, порівняно з церквами, вони отримали менший рівень недовіри.

Окремі релігійні активісти та представники церков почали висловлювати свою незгоду з позицією церковного керівництва та ультраконсервативних вірян, які вимагають, щоби держава жила за релігійними законами та непримиренно ставляться до гомосексуальності. Зокрема, такі погляди висловили відомий релігійний експерт, активіст і журналіст з теологічною освітою Віктор Трегубов (православний) і військова капеланка Олена Легенчук (п'ятидесятниця).

ЛГБТК спільнота

Як і для всього українського суспільства, головними питаннями ЛГБТК спільноти у 2023 році була допомога збройним силам в опорі російській агресії та виживання в умовах війни. Багато українських ЛГБТК організацій у ці важкі часи зосередили свої зусилля на підтримці спільноти, зокрема, надаючи екстрену матеріально-фінансову допомогу постраждалим від бойових дій та тимчасовий прихисток переселенцям з окупованих і небезпечних територій у шелтерах. Деякі організації зі сходу та півдня України були вимушені практично повністю евакуювати свій персонал у відносно безпечні регіони, самі ставши вимушеними переселенцями.

Громадська діяльність по захисту прав ЛГБТК людей у цьому році була зосереджена, переважно, на адвокації ухвалення закону про реєстроване цивільне партнерство, особливо з боку ГО «Українські ЛГБТ+ військові за рівні права» та просто відкритих ЛГБТК військових, у чому їм активно допомагали журналісти та інші ЛГБТК організації. Ця діяльність призвела до помітної активізації гомофобних релігійних активістів і військових, які намагалися всіляко применшити заслуги ЛГБТК військових або взагалі заперечували їх існування. Варто зауважити, що не надто толерантне ставлення до ЛГБТК людей в українському суспільстві примушує їх переважно більшість приховувати свою ідентичність, зокрема й на військовій службі; відкриті ЛГБТК в Україні досі складають незначну частку від їхньої загальної кількості.

Хоча, загалом, ставлення до ЛГБТК людей в українському війську можна охарактеризувати як терпиме, через відсутність офіційної політики Мініборони та МВС у цьому питанні, все залежить від конкретних обставин. Трапляються окремі прикрі випадки нетолерантного поведіння та навіть насильства. Найбільш нетерпимим ставленням до ЛГБТК відрізняються різного роду добровольчі підрозділи, сформовані праворадикальними організаціями; однак, це не створює серйозних проблем через те, що в них служать саме добровольці з відповідними ідеологічними поглядами, серед яких немає відкритих ЛГБТК людей.

ЛГБТК активісти, які служать в ЗСУ, повідомляють, здебільшого, про нейтральне ставлення з боку товаришів по службі та командування і відсутність дискримінації у просуванні та відзнаках за добросовісну службу. Єдина відкрита трансгендерна жінка в ЗСУ, американська доброволиця,

військова журналістка Сара Ештон-Сірілло нещодавно стала ведучою офіційних англомовних новин сил Територіальної оборони.

Трансгендерні люди подекуди відчують проблеми з потрібними гормональними препаратами — як з їх наявністю, так і з вартістю на тлі загального зменшення своїх доходів. ЛГБТ та благодійні організації, наскільки можливо, намагаються допомогти їм у вирішенні цієї проблеми.

2. НАСИЛЬСТВО, ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА ІНШІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛГБТК¹

За перше півріччя 2023 року моніторинговою мережею Центру "Наш світ" було задокументовано 24 випадки дій на ґрунті гомофобії / трансфобії, дискримінації та інших порушень прав за ознаками СОГІ в Україні, а також 3 випадки за кордоном щодо українських біженок/ців. Розподіл задокументованих кейсів по регіонах був наступним (див. Таблицю 1):

Таблиця 1

Регіон	Кількість
Київ та Київська область	5
Житомир та область	3
Івано-Франківськ та область	3
Львів	3
Донецька область	2
Луцьк	1
Кіровоградська область	1
Миколаїв	1
Одеська область	1
Полтавська область	1
Рівне	1
Тернопіль	1
Чернівці	1
За кордоном (Нідерланди — 2, Велика Британія — 1)	3
Загалом	27

Порушення з боку окупаційної влади (воєнні злочини)

Було задокументовано один воєнний злочин з боку російських загарбників у тимчасово окупованому Донецьку. Наприкінці квітня 29-річний гей піддався образам і фізичному насиллю з боку російського військового патруля — їм не сподобався його зовнішній вигляд і голос, через які вони дійшли висновку про його гомосексуальну орієнтацію. Також вони забрали собі його смартфон.

¹ У цьому розділі кількість задокументованих порушень прав ЛГБТК може перевищувати кількість кейсів, тому що у деяких випадках було порушено більш ніж одну сферу прав.

Дії на ґрунті нетерпимості до ЛГБТК

Як і в попередні роки, найбільша кількість випадків (21) стосується дій на ґрунті гомофобії та трансфобії. 11 з них можна охарактеризувати як злочини ненависті, 8 — як інциденти ненависті, 2 — прояви мови ворожнечі згідно класифікації ОБСЄ. У цих випадках були відзначені такі види порушень (див. Таблицю 2):

Таблиця 2

Види порушень	Кількість
образи, погрози, приниження людської гідності	16
фізичне насильство різних ступенів тяжкості	13
здирство, шантаж	2
розбій, грабiж	2
незаконне збирання та розголошення конфіденційної інформації	1
умисне знищення або пошкодження майна	1
гомофобія / трансфобія в сім'ї	1
гомофобні написи / заклики	2

Кейс 2274

Вечері наприкінці травня 25-річний Данило піддався нападу з боку групи невідомих молодиків на столичному Подолі через свій зовнішній вигляд. Його ображали через сексуальну орієнтацію, а також завдали декілька ударів. Потерпілий одразу викликав поліцію, але так і не дочекавшись на патруль, був вимушений поспішити додому щоби встигнути до початку комендантської години.

Наступного дня він звернувся із заявою до поліції, а Центром «Наш світ» йому було надано адвокатську допомогу. Через розголос, якого ця історія набрала у ЗМІ² а також завдяки зверненню Уповноваженого ВРУ з прав людини до керівництва столичної поліції, правоохоронці відкрили кримінальне провадження за ст. 161 ККУ (Порушення рівноправ'я громадян), але коли двоє нападників були затримані, підозри їм вручили вже за ст. 296 ККУ (Хуліганство), що, на нашу думку, свідчить про небажання правоохоронців застосовувати для розслідування злочинів з мотивів нетерпимості за ознаками СОГІ статтю 161 Кримінального кодексу.

Кейс 2277

З 22 по 28 червня у столичних кінотеатрах «Жовтень» та «KINO42» проходив міжнародний фестиваль ЛГБТ-кіно «Sunny Bunny». Незадовго до початку цієї події в ультраправих пабліках стали з'являтися заклики до підпалу цих кінотеатрів, а самі кінотеатри отримувати погрози (див. скріншоти нижче), через що вони були вимушені звернутися до поліції та задіяти додаткові заходи безпеки.

² <https://life.pravda.com.ua/society/2023/05/30/254563>

Нагадуємо, що вже завтра в Києві почнеться [перший Квір-кінофестиваль](#) з показом педофільських фільмів та фільмів про інцест (детальніше в пості за [посиланням](#)).

Запрошуємо усіх підписників відвідати цю важливу подію!

Адреси кінотеатрів:

- ▶ **Кіно42, Костянтинівська 11Б, Київ**
- ▶ **Кінотеатр Жовтень, Костянтинівська 26, Київ**

89 7 6 6 2

Зокрема один із лідерів ультраправої організації «С-14» Сергій Бондар відкрито закликав своїх послідовників вдруге спалити ці кінотеатри (кінотеатр «Жовтень» через демонстрацію фільмів на ЛГБТ-тематику вже було спалено у 2014 році).

Vodafone UA LTE 10:21 86%

36 Серьога матюкається +
17 988 підписників

Прикріплене повідомлення
Пацани, ви питали. Замутив банку. У всяки...

▶ Кінотеатр Жовтень,
Костянтинівська 26, Київ.»

+ Серьога матюкається +

358 19 11 7
7 4 3 2

9,9К ред. 13:52

38 коментарів

Серьога матюкається +
Тим часом саме сьогодні Спілка...

Всі хто хотіли знову спалити кінотеатр Жовтень, як це свого часу зробив загиблий у Бахмуті Олег Рибальченко - сьогодні саме той день.

425 34 10 5
2 2

11,2К 13:54

Не сповіщати

Взаємодія з правоохоронними органами

У 7 кейсах була відмічена взаємодія потерпілих із правоохоронними органами. У трьох із них були задокументовані випадки порушень прав ЛГБТК людей з боку правоохоронців (див. Таблицю 3):

Таблиця 3

Порушені права (якими діями)	Кількість
ефективні засоби правового захисту (відмова у захисті прав)	2
рівність і недискримінація (упереджене ставлення у зв'язку з сексуальною орієнтацією або гендерною ідентичністю)	1
свобода та особиста недоторканність (порушення процесуальних норм, перевищення влади та службових повноважень, образи, приниження людської гідності, погрози та фізичне насильство)	1
повага до приватного життя (втручання в особисте життя, незаконне збирання та розголошення конфіденційної інформації)	1

Кейс 2259

На початку березня у м. Кременчук Полтавської обл. 24-річного гея-переселенця місцеві поліцейські «попросили» проїхати з ними до відділку поліції для з'ясування деяких обставин. Там він піддався погрозам з боку групи правоохоронців, які безпідставно звинувачували його в розповсюдженні наркотичних засобів, зраді тощо. Коли вони знайшли в його телефоні інформацію, що свідчила про його сексуальну орієнтацію, почалися глузування та знущання з цього приводу. Зокрема казали: «я б таких як ти ножом різав, в тобі немає жодного сенсу», «ти будеш у параші гівно їсти і сечу пити», замахувалися руками начебто для удару, надавали болісних ляпасів. Його примушували зізнатись в якихось злочинах, але він все заперечував, тоді його відпустили, але перед цим щось сфотографували в телефоні, ввели якись коди у телефон, а також змусили розписатись у журналі відвідувань з поміткою «Ні» в графі «Чи є претензії». Також вони наказали йому прийти у відділок по першому їхньому дзвінку, щоби бути «понятим». У відділку він провів всю ніч.

Судочинство

Житомирський районний суд вже більше двох років розглядає кримінальну справу щодо катування небінарної людини (про цей злочин та проблеми, пов'язані з його розслідуванням ми писали раніше в наших звітах за 2020 і 2021 роки), але досі не дійшов до слухань по суті. Тим часом обвинувачені, яким інкримінуються тяжкі статті (катування, побої і мордування, грабіж), жодним чином не були обмежені у свободі, ухиляються від судових засідань і навіть виїжджають за кордон під час воєнного стану, через що засідання постійно переносяться. Адвокатський супровід у цій справі надає потерпілій Центр «Наш світ».

Жахливий злочин стався ще у квітні 2020 року на околиці Житомиру: тоді група молодиків всю ніч знущалися над жертвою тільки через її гендерну ідентичність.

З початком судового розгляду у березні 2021 року ситуація зі справою жодним чином не поліпшилася: відбулося лише вісім засідань, більшість із яких були зосереджені на процедурних питаннях, ініційованих обвинуваченою стороною, а ще п'ятнадцять призначених засідань взагалі не відбулися з різноманітних причин — зокрема, неявки до суду обвинувачених, їхніх представників, або інших обставин. Таким чином, більш ніж за два роки судової тяганини справа не дійшла навіть до слухання по суті. Через це потерпіла сторона вирішила звернутися до Вищої ради правосуддя зі скаргою на бездіяльність суду та обмеження права на справедливий суд через штучне затягування процесу. У скарзі наводяться конкретні відомості про наявність у поведінці судді ознак дисциплінарного проступку та зазначається, що у діях і процесуальних рішеннях судді проглядається сприяння обвинуваченій стороні, що негативно позначається на правах потерпілої та її можливості отримати справедливую сатисфакцію в розумні строки.

Всі ці обставини, а також випадки відвертого глузування обвинувачених над потерпілою, як в залі суду, так і за його межами, вкрай негативно впливають на психологічний стан постраждалої та її сім'ї.

Цей та подібні йому випадки, яких, на великий жаль, чимало, викликають у представників і представниць ЛГБТК спільноти велику недовіру до правоохоронної та судової системи. Характерно, що з моменту початку дії в Україні нового Кримінального кодексу (2001 рік) не було скеровано до суду жодного обвинувального акту за статтею 161 Кримінального кодексу України — єдиною, яка хоча би гіпотетично передбачає відповідальність за злочини, скоєні з мотивів гомо/трансфобії; не винесено жодного судового вироку, в якому було би відкрито вказано на такі мотиви правопорушників. Водночас, близько двох років Верховна Рада не може розглянути законопроект 5488 щодо криміналізації злочинів ненависті та розпалювання ворожнечі за низкою ознак, включаючи СОГІ.

У сфері **зайнятості** задокументовано 3 випадки дискримінації за ознаками СОГІ, два з яких пов'язані з незаконною відмовою у прийомі на роботу та один з утисками, втручанням в особисте життя та незаконним збиранням та розголошенням конфіденційної інформації.

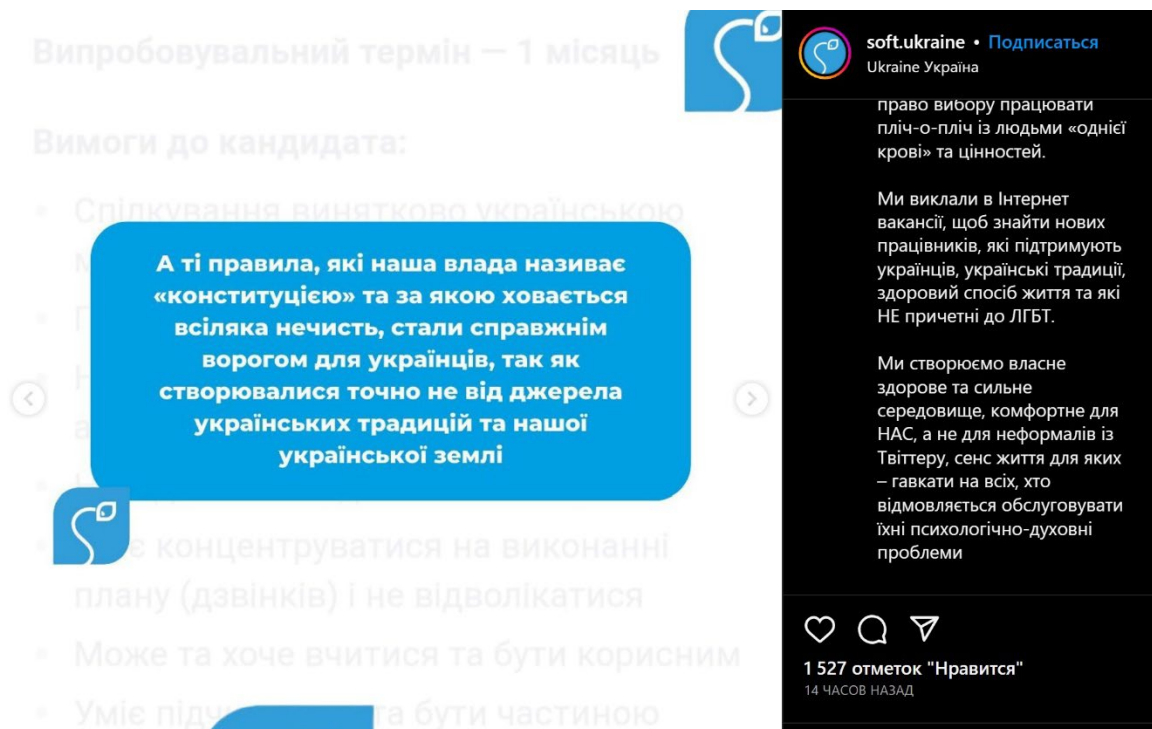
Кейс 2278

У червні на сайті пошуку роботи Work.ua роботодавець SOFT.UA розмістив оголошення про вакансію. Серед вимог для кандидатів він відкрито зазначив «не відноситься до ЛГБТ спільнот».

Вимоги до кандидата:

- Спілкування винятково українською мовою
- Підтримує все українське
- Не має шкідливих звичок (паління, алкоголь, наркотики)
- **Не відноситься до ЛГБТ спільнот**
- Уміє концентруватися на виконанні плану (дзвінків) і не від
- Може та хоче вчитися та бути корисним

Вже наступного дня після численних скарг цей рядок було видалено з оголошення. Однак, компанія SOFT.UA на своїх сторінках у соцмережах неодноразово підтвердила свою гомофобну/трансфобну позицію та запевнила, що й надалі буде її дотримуватися, а також виказала незадоволення чинними конституційно-правовими нормами, які забороняють дискримінацію за ознаками СОГІ у сфері зайнятості.

У сфері **надання товарів і послуг** було задокументовано 3 випадки дискримінації за ознаками СОГІ, що полягали у відмові в обслуговуванні, бездіяльності адміністрації та упередженому ставленні.

У сфері **охорони здоров'я** було задокументовано один випадок відмови у наданні медичних послуг трансгендерній людині.

У сфері **освіти** було зафіксовано один випадок дискримінації за ознаками СОГІ, який полягав в упередженому ставленні викладача до студентки, заниженням оцінок, втручанням в особисте життя, образами та погрозами.

У **Збройних силах України** було задокументовано 3 випадки порушень прав за ознаками СОГІ: 2 випадки дискримінації з боку представників ТЦК при врученні повісток та 1 випадок цькування військового з боку товаришів по службі через його сексуальну орієнтацію.

За кордоном було зафіксовано 3 випадки нетерпимого ставлення до українських біженців/ок через їхню сексуальну орієнтацію. Примітно, що в двох із цих випадків порушниками виступали також українські біженці.